

Makalenin Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Date Received : 09.08.2019
Kabul Tarihi / Date Accepted : 22.12.2020
Yayın Tarihi / Date Published : 15.03.2021

<https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2021.21.60703-604643>

KEMAN ÖĞRENCİLERİNİN PERFORMANS SINAVI KAYGI DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Didem DÖĞER¹

ÖZ

Bu çalışmada, keman öğrencilerinin performans sınavı kaygı düzeylerinin ve sınav kaygısına yönelik görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, 2018-2019 eğitim öğretim yılında, Dicle Üniversitesi Devlet Konservatuvarında öğrenim gören toplamda 21 keman öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmanın verilerine, Kişisel Bilgi Formu, Dalkıran vd. (2014) tarafından geliştirilen Bireysel Çalgı Performans Sınavı Kaygı Ölçeği ve araştırmacı tarafından hazırlanan 4 adet açık uçlu soru yoluyla ulaşılmıştır. Elde edilen nicel verilerin analizinde, tanımlayıcı istatistiksel metotlar (sayı, yüzde, ortalama, standart sapma), non-parametrik testlerden Man Whitney-U ve Kruskal Whallis testi kullanılmıştır. Elde edilen nitel verilerin analizi ise içerik analizi yöntemiyle yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda keman öğrencilerinin performans sınavı kaygı düzeylerinin orta düzeyde olduğu ve kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha fazla kaygı taşıdıkları görülmüştür. Keman öğrencilerinin performans sınavı kaygı düzeyleri ile sınıf, yaş, bölüm ve mezun olunan lise türü arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Keman öğrencilerinin performans sınavı anında başarısız olma korkusu, hata yapma korkusu, sınavın bir an önce bitmesi isteği, sınavın kötü geçeceği düşüncesi gibi kaygılar yaşadığı, yetersiz çalışma, özgüven eksikliği, sınavın bir komisyon eşliğinde yapılması, beğenilmeme korkusu gibi nedenlerle kaygılarının arttığı ve öğrencilerin kaygılarını azaltmak için kendilerini telkin etme, eserlerini hata yapmayacak düzeye gelinceye kadar tekrarlama, düzenli nefes alma, eseri başkalarına dinletme ve içinden sayı sayma gibi yöntemler kullandığı görülmüştür. Ayrıca öğrenciler, performans sınavının komisyon tarafından yapılması ve öğretmenlerin tavır davranışlarının kaygı düzeyleri üzerinde oldukça etkili olduğunu belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Keman öğrencileri, performans kaygısı, sınav kaygısı, performans sınavı kaygısı

INVESTIGATION OF PERFORMANCE EXAM ANXIETY LEVELS OF VIOLIN STUDENTS

ABSTRACT

In this study, it was aimed to determine the violin students' performance exam anxiety levels and their opinions about exam anxiety. The study group of this research consisted of 21 violin students studying at Dicle University State Conservatory. Data related to the study were collected by means of Personal Information Form, Individual Instrument Performance Exam Anxiety Scale developed by Dalkıran et al. (2014), and 4 open-ended questions prepared by the researcher. During the evaluation of the quantitative data, descriptive statistical methods (frequency, percentage, average, standard deviation), Mann-Whitney-u, and Kruskal-Wallis tests were used. The qualitative data were analyzed through the content analysis method. As a result of the study, it was seen that; the violin students' performance exam anxiety levels were moderate and female students experienced more anxiety than male students. There was no significant difference between violin students' performance exam anxiety levels and grade, age, department, and high school type. It was observed that violin students experienced anxiety; such as fear of failure during the performance exam, fear of making mistakes, desire to finish the exam as soon as possible, and the thought that the exam would pass badly. The anxiety of the students increased due to inadequate study, lack of self-confidence, conducting the exam in the presence of a commission, and fear of disfavor. Students use suggestion methods such as inculcating themselves, repeating their works until they do not make mistakes, breathing regularly, playing pieces to the others, and counting numbers.

Keywords: Violin students, performance anxiety, exam anxiety, performance exam anxiety

¹ Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, didemdoger@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-5230-3810>

1. GİRİŞ

Psikolojide kaygı kavramı ilk kez Freud tarafından tanımlanmıştır. Freud'a göre kaygı egonun bir işlevidir. Önceleri biyolojik olarak kabul edilen bu kavram, Freud ile birlikte psikoloji literatürüne girmiştir. Freud'un öncülüğünü yaptığı Psikanalizimde Freud'un ardıllarının da işlediği önemli kavramlardan birisi hâline gelen kaygı kavramına, insanın yaşadığı bir ruhsal durumdan öte anlamlar da yüklenerek kavram daha da genişletilmiştir (Manav, 2011, s.202).

Kaygı, yaşanan olumsuz bir olaya ya da duruma karşı nedensizce geliştirilen ve rahatsız edici bir duygu durumudur. Bu duygu durumunun yansımaları psikolojik, davranışsal, bilişsel veya fizyolojik olarak birçok açıdan ve türlü şekilde gerçekleşebilmektedir. Clark ve Beck' e göre (2010, s. 5) kaygı, beklenen olaylar ya da koşullar bir bireyin hayati çıkarlarını potansiyel olarak tehdit edebilecek şekilde öngörülemeyen, kontrol edilemeyen olaylar olarak algılanabileceği için son derece caydırıcı olarak kabul edildiğinde devreye giren karmaşık bilişsel, duygusal, fizyolojik ve davranışsal bir tepki sistemidir.

Kaygı kavramı, süreklilik ve durumluluk olarak iki şekilde değerlendirilmektedir. Durumluluk ve sürekli kaygı kavramları ilk olarak Cattell (1966) tarafından tanıtılmış ve daha sonra Spielberg (1966, 1972, 1976, 1979) tarafından geliştirilmiştir. Durumluluk kaygısı; tehdit edici durumlar veya tehlikelerle karşılaşıldığında ortaya çıkan, hoş olmayan duygusal bir uyarılma olarak tanımlanmaktadır. Süreklilik göstermez ve karşılaşılan istenmeyen durum ortadan kalktığında kaygı da ortadan kalkar. Sürekli kaygı ise tehdit edici durumlar beklentisiyle ortaya çıkmaktadır. Ortada kaygı yaşamak için herhangi bir neden yokken de yaşanabilen ve durumluluk kaygısında yaşananın aksine anlık değil de uzun süreli ve bireylere göre farklılık gösteren kaygıdır (Lazarus,1991). Örneğin fobiler süreklilik kaygısı türünde yaşanan kaygı durumlarıdır.

Performans kaygısı durumluluk kaygısı türünde yer alan alt başlıklardan birisidir. Sahne sanatlarındaki ya da spor dallarındaki performanslarda, topluluk önünde konuşurken veya sınavlarda yaşanan kaygı durumları, durumluluk kaygısı türündedir. Performans kaygısı diğer insanların önünde kişinin kendi hareketlerini kontrol edememe ya da bir hata yapma korkusu ile ilişkili olarak ortaya çıkan kaygı durumu olarak tanımlanmıştır (Cox & Kenardy, 1993, akt. Dalkıran vd., 2014, s. 17). Kenny ve Osborne (2006, s. 103) performans kaygısının, sınava girme, matematik performansı, topluluk önünde konuşma, spor, dans, oyunculuk ve müzik gibi performans sergileme sırasında bireyleri etkileyen bir hastalık olduğunu belirtmişlerdir.

Performans kaygısı müzikte, müzik performans kaygısı olarak adlandırılmaktadır. Müzik performans kaygısı müzisyenlerin çoğunda yaşanabilen önemli bir sorundur. Müzik performans kaygısı bir topluluk önünde solo olarak çalma veya söyleme anında yaşanabileceği gibi, grup olarak birlikte çalma veya söyleme anında da kendini gösterebilmektedir. Kenny (2010, s. 433) müzik performans kaygısını, müzikal performansla ilgili ortaya çıkan duygusal, bilişsel, somatik ve davranışsal belirtilerin kombinasyonları ile kendini gösteren rahatsız edici bir deneyim olarak tanımlamaktadır.

Müzik performans kaygısı fizyolojik, bilişsel, duygusal ve davranışsal olmak üzere üç şekilde ele alınmaktadır. Performans kaygısının fizyolojik belirtileri, kas gerilimi, ağız kuruluğu, kalp çarpıntısı, titreme, baş dönmesi, nefes alamama, terleme, sindirim fonksiyon bozukluğu, göğüste sıkışma, karın ağrısı veya karın şişkinliği olarak sıralanabilir. Bilişsel belirtiler, konsantrasyon zorluğu, yüksek dikkat dağınıklığı, hafızaya bağlı sorunlar, teknik kontrol kaybı, olumsuz izleyici tepkisi ve olumsuz değerlendirme korkusu gibi felaket oluşturan düşüncelerdir. Müzik performans kaygısının duygusal belirtileri bilişsel olarak değerlendirilmekte olup stres, endişe, güvensizlik, korku ve panik bunlar arasında sayılabilir. Davranışsal belirtilere ise, performans hataları, yardım arama davranışı, kaçınma, motor huzursuzluk, kalkık omuzlar, dikkat dağınıklığı ve odaklanamama gibi davranışlar örnek olarak verilebilir (Burin & Losorio, 2017; Kafadar, 2009; Kenny, 2011; Özevin Tokinan, 2013).

Yapılan araştırmalar incelendiğinde, müzik performans kaygısına neden olan birçok faktörden söz edilebilir. Bunlar; izleyicilerin özellikleri, performansın türü (solo veya birlikte çalma), performansa yeteri kadar hazırlanamama, mükemmeliyetçilik, değerlendirilme korkusu, başarısızlık korkusu, sosyal kaygı (sosyal fobi), seslendirilecek eserler ve seviyeleri, aile ilişkileri (baskı, ilgisizlik), öz güven eksikliği, öz yeterlik inancı, motivasyon eksikliği, performansın sergilendiği ortam ve mekan özellikleri, kendine odaklanma, deneyimler, yaş, sağlık, cinsiyet, kültür, çevre, sosyal koşullar olarak sıralanabilir (Allen, 2010; Fehm & Schmidt, 2006; Kenny, 2006; Miller, 2004; Papageorgi vd., 2011; Ryan, 2009).

Performans kaygısı gibi sınavlar da durumluluk kaygısı türünde yer alan bir diğer alt başlıktır. Sınav kaygısı, sınavlarda ya da diğer formal değerlendirme becerilerinde zayıf performansa yol açan korku olarak tanımlanır (Beidel vd., 1994, s. 170). Spielberger ve Vagg (1995) ise sınav kaygısını, performansın değerlendirileceği durumlarda artan duygu ve endişe şeklinde tepki verme eğilimi olarak tanımlamışlardır. Müzik eğitiminde performans sergileme gerektiren dersler sınavlarla değerlendirilmektedir ve öğrenciler hem performans

sergileme hem de sınav kaygısı durumunu iç içe yaşamaktadır. Müzik performans sürecinde sınav kaygısının yaşanması, eğitim sürecini de olumsuz yönde etkileyecektir.

Literatürde yapılan araştırmalar incelendiğinde, çalışmaların daha çok sahne performans kaygısı ile ilgili olduğu görülmektedir. Bu çalışmaların bazıları performans kaygısı ölçme aracı geliştirme çalışmaları iken, (Kafadar, 2009; Kenny vd., 2004; Osborne & Kenny, 2005; Uzun, 2016; Wolfe, 1989), alanyazında karşılaşılan diğer çalışmalar, müzik öğrencilerinin performans kaygı düzeylerinin belirlenmesine yöneliktir (Baydağ & Alpagut, 2016; Doğan & Tecimer, 2019; Işkın, 2018; Jelen, 2017; Öztürk & Kalyoncu, 2018; Yöndem, 2012). Dalkıran vd. (2014) tarafından yapılan araştırmada ise, öğrencilerin çalgı sınav performanslarına ilişkin kaygılarını ölçmeye yönelik olarak ölçek geliştirme çalışması yapılmıştır.

Yukarıdaki çalışmalardan da görüldüğü gibi, müzikte performans kaygısı, sahnede performans sergileme veya sınavlarda çalma ya da söyleme esnasında yaşanabilmektedir. Performansların en iyi şekilde sergilenebilmesi ise ancak kaygı durumlarını kontrol altına almak ve yaşanan kaygı düzeylerini en aza indirmekle mümkün olabilir. Bu nedenle performans anında yaşanan kaygı düzeylerinin ve nedenlerinin belirlenmesi büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda araştırmanın problemini, keman öğrencilerinin sınav kaygı düzeylerinin ve nedenlerinin belirlenerek ortaya konulması oluşturmaktadır.

1.1. Araştırmanın amacı

Müzik eğitiminde sınavlar bazen sadece bireysel ders hocaları tarafından yapılmaktayken, zaman zaman da bir komisyon karşısında gerçekleştirilebilmektedir. Bu zamanlarda yaşanan kaygı durumu performans sergileme kaygısıyla sınırlı kalmamakta, bu duruma bir de sınavdan alınacak not kaygısı, yani başarısız olma korkusu da eklenmektedir. Bütün bu kaygı durumlarının aynı anda yaşanması, performans sürecini ve sınav başarısını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu doğrultuda araştırmada, keman öğrencilerinin performans sınavı kaygı düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmış ve sınav kaygısıyla ilgili öğrenci görüşlerine yer verilmiştir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

- 1- Keman öğrencilerinin performans sınavı kaygı puanları ne düzeydedir?
- 2- Keman öğrencilerinin performans sınavı kaygı puanları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklılık var mıdır?
- 3- Keman öğrencilerinin performans sınavı kaygı puanları ile yaş değişkeni arasında anlamlı farklılık var mıdır?
- 4- Keman öğrencilerinin performans sınavı kaygı puanları ile sınıf değişkeni arasında anlamlı farklılık var mıdır?
- 5- Keman öğrencilerinin performans sınavı kaygı puanları ile öğrenim görmekte oldukları bölüm değişkeni arasında anlamlı farklılık var mıdır?
- 6- Keman öğrencilerinin performans sınavı kaygı puanları ile mezun oldukları lise türü arasında anlamlı farklılık var mıdır?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın modeli

Keman öğrencilerinin sınav performans kaygı düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışma tarama modelindedir. Araştırmada nicel ve nitel veri toplama yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Araştırmanın nicel boyutunda genel tarama modellerinden ilişki modelini kullanılmıştır. Araştırmanın nitel boyutu ise, durum çalışması deseninin özelliklerini taşımaktadır. Öğrencilere açık uçlu sorular sorularak, araştırmanın amacı doğrultusunda daha ayrıntılı bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

2.2. Çalışma grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2018-2019 eğitim öğretim yılında, Dicle Üniversitesi Devlet Konservatuvarı ses eğitimi ve temel bilimler bölümlerinde öğrenim gören toplamda 21 keman öğrencisi oluşturmaktadır.

2.3. Verilerin toplanması

Araştırmanın verilerine Kişisel Bilgi Formu, Bireysel Çalgı Performans Sınavı Kaygı Ölçeği ve araştırmacı tarafından sınav kaygısına yönelik sorulan 4 adet açık uçlu soru kullanılarak ulaşılmıştır. Veriler, 2018-2019 eğitim öğretim yılının yaz döneminde yapılan final komisyon sınavı sonrasında elde edilmiştir.

Kişisel Bilgi Formu keman öğrencilerinin demografik özelliklerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Bireysel Çalgı Performans Sınavı Kaygı Ölçeği, Dalkıran vd. (2014) tarafından bireysel çalgı sınav performansları anında yaşanan kaygıların ölçülmesi amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek tek faktörlüdür ve 14 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, “hiçbir zaman, nadiren, bazen, sık sık ve her zaman” ifadelerini içeren beşli likert türü bir ölçektir. Ölçekten en az 14, en çok 70 puan alınmaktadır. Ölçeğin, iç tutarlık Cronbach alfa katsayısı ,94, test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ise ,93 olarak hesaplanmıştır.

Araştırmada kullanılan açık uçlu sorular araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Sorular oluşturulurken açık ve anlaşılabilir olmasına özen gösterilmiştir. Sorular hazırlandıktan sonra üç uzman eğitiminin görüşüne sunulmuş ve alınan dönütler doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Açık uçlu sorular, keman öğrencilerinin sınav esnasında yaşadıkları kaygı durumlarını belirlemeye yönelik oluşturulmuştur. Kullanılan sorular aşağıda verilmiştir.

- 1- Sınav sırasında aklınızdan neler geçti?
- 2- Sınav kaygısı yaşamınızı hangi neden ya da nedenlere bağlıyorsunuz?
- 3- Sınav kaygısını yaşamamak/en aza indirmek için uyguladığınız bir yöntem var mı?
- 4- Sınav kaygısıyla ilgili eklemek istediğiniz başka bir şey var mı?

2.4. Verilerin analizi

Araştırmanın nicel boyutundaki veriler SPSS 22.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde, tanımlayıcı istatistiksel metotlar (sayı, yüzde, ortalama, standart sapma), karşılaştırılmasında ise, non-parametrik testlerden iki grup arasındaki fark için Mann Whitney-U, ikiden fazla grup durumunda Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı ,95 olarak çok yüksek bulunmuştur.

Araştırmanın açık uçlu sorularından elde edilen veriler içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen veriler kodlanmış ve alt temalar oluşturulmuştur. İçerik analizi yapılırken geçerlilik ve güvenilirliği sağlamak amacıyla üç uzman eğitiminin desteğine başvurulmuştur. Araştırmanın her bir temasını oluşturan sorular tablolaraştırılarak yorumlanmıştır. Görüş bildiren öğrenciler Ö1, Ö2, Ö3,... şeklinde gösterilerek sunulmuştur.

3. BULGULAR

Bu bölümde, ilk olarak keman öğrencilerinin tanımlayıcı özelliklerine yer verilmiş, performans sınavı kaygı ölçeğinden elde edilen puanlar ve karşılaştırmalar nicel bulgular, keman öğrencilerinin sınav kaygısı ile ilgili görüşlerinden elde edilen bulgular ise nitel bulgular olmak üzere iki alt boyut altında incelenmiş ve tablolar hâlinde sunulmuştur.

3.1. Keman öğrencilerin tanımlayıcı özellikleri

Tablo 1.

Tanımlayıcı Özelliklerin Dağılımları

Gruplar		Frekans	%
Cinsiyet	Kız	17	19,0
	Erkek	4	81,0
Yaş	19-23 yaş arası	8	38,1
	24-28 yaş arası	8	38,1
	29-33 yaş arası	3	14,3
	34 yaş ve üzeri	2	9,5
Sınıf	1. Sınıf	5	23,8
	2. Sınıf	5	23,8
	3. Sınıf	9	42,9
	4. Sınıf	2	9,5
Bölüm	Temel Bilimler	14	66,7
	Ses Eğitimi	7	33,3
Lise Mezuniyet	GSL	3	14,3
	Diğer Liseler	18	85,7
Toplam		21	100,0

Tablo 1’de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan öğrencilerin 17’si (%81,0) kız, 4’ü (%19,0) erkektir. Öğrencilerin 8’i (%38,1) 19-23 yaş, 8’i (%38,1) 24-28 yaş, 3’ü (%14,3) 29-33 yaş, 2’si (%9,5) 34 ve üzeri yaş aralığındadır. Öğrencilerin 5’i (%23,8), 1. sınıf, 5’i 2. sınıf (%23,8), 9’u (%42,9) 3. sınıf ve 2’si (%9,5) 4. sınıfta öğrenim görmektedir. Öğrencilerin 14’ü (%66,7) temel bilimler ve 7’si de ses eğitimi bölümünde öğrenim

görmektedir. Öğrencilerin 3'ü (%14,3) güzel sanatlar lisesi mezunuyken, 18'i (%85,7) diğer liselerden mezun olmuşlardır.

3.2. Performans sınavı kaygı ölçeğinden elde edilen verilerin analizi

Tablo 2.

Performans Sınavı Kaygı Düzeyi

	N	Ort.	SS	Min.	Max.
Performans Sınav Kaygısı	21	3,86	,96	1,93	5,00

Tablo 2'de görüldüğü üzere, öğrencilerin performans sınavı kaygı düzeylerinin orta ($3,86 \pm 0,96$) düzeyde olduğu söylenebilir.

Tablo 3.

Performans Sınavı Kaygı Düzeyinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Grup	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Erkek	4	4,63	18,50	8,500	,022
Kız	17	12,50	212,50		

Tablo 3'te görüldüğü üzere, 4 erkek ve 17 kız öğrenciden oluşan araştırma grubunda, kız ve erkek öğrencilerin performans sınavı kaygı düzeylerinin puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını ortaya koymak amacıyla yapılan Mann-Whitney U testinin sonucuna göre; grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($U=8,500$; $p=0,022<0,05$). Buna göre; kız öğrencilerin performans sınavı kaygı düzeyleri, erkek öğrencilerden daha yüksektir.

Tablo 4.

Performans Sınavı Kaygı Düzeyinin Yaşlara Göre Karşılaştırılması

Grup	N	Sıra Ort.	X ²	Sd	p
19-23 yaş arası	8	10,25	2,030	3	,566
24-28 yaş arası	8	10,88			
29-33 yaş arası	3	9,50			
34 yaş ve üzeri	2	16,75			

Tablo 4'te görüldüğü üzere, öğrencilerin 8'inin 19-23 yaş; 8'inin 24-28 yaş, 3'ünün 29-33 yaş aralığında ve 2'sinin 34 yaş ve üzeri olduğu araştırma grubunda, performans sınavı kaygı düzeyi puan ortalamalarının, yaş değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H-Testi sonuçlarına göre; grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 5.

Performans Sınavı Kaygı Düzeyinin Sınıflara Göre Karşılaştırılması

Grup	N	Sıra Ort.	X ²	Sd	p
1. Sınıf	5	10,50	,406	3	,939
2. Sınıf	5	12,50			
3. Sınıf	9	10,67			
4. Sınıf	2	10,00			

Tablo 5'te görüldüğü üzere, öğrencilerden 5'inin 1. sınıf, 5'inin 2. sınıf, 9'unun 3. sınıf ve 2'sinin 4. sınıflarda öğrenim görmekte olduğu araştırma grubunda, performans sınavı kaygı düzeyi puan ortalamalarının sınıf değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H-Testi sonuçlarına göre; grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 6.

Performans Sınavı Kaygı Düzeyinin Bölümlere Göre Karşılaştırılması

Grup	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Temel Bilimler	14	9,96	139,50	34,500	,277
Ses Eğitimi	7	13,07	91,50		

Tablo 6'da görüldüğü üzere, öğrencilerden 14'ünün temel bilimler ve 7'sinin ses eğitimi bölümünde öğrenim gördüğü araştırma grubunda, performans sınavı kaygı düzeyi puan ortalamalarının bölüm değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak amacıyla yapılan Mann-Whitney U testinin sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($U=34,500$; $p=0,277>0,05$).

Tablo 7.*Performans Sınavı Kaygı Düzeyinin Mezun Olunan Lise Türüne Göre Karşılaştırılması*

Grup	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
GSL	3	12,17	36,50	23,500	,724
Diğer Liseler	18	10,81	194,50		

Tablo 7’de görüldüğü üzere, öğrencilerden 3’ünün GSL ve 18’inin diğer liselerden mezun olan araştırma grubunda, performans sınavı kaygı düzeyi puan ortalamalarının mezun olunan lise değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak amacıyla yapılan Mann-Whitney U testinin sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır (U=23,500; p=0,724>0,05).

3.3. Keman öğrencilerinin sınav kaygılarının nitel olarak incelenmesi

Tablo 8.*Keman Öğrencilerinin Sınav Anında Aklından Geçen Düşünceler*

Tema	Alt Temalar	Görüş Bildiren Öğrenciler	f
Sınav Anındaki Düşünceler	Sınavın bir an önce bitmesi	Ö1, Ö4, Ö13	3
	Başarısızlık korkusu	Ö2, Ö6, Ö7, Ö8, Ö10, Ö12, Ö18, Ö19, Ö21	9
	En iyi şekilde çalmak	Ö9, Ö14, Ö17	3
	Sadece çalmak	Ö5	1
	Sınavın kötü geçeceği endişesi	Ö11, Ö15, Ö18	3
	Hiçbir şey	Ö3, Ö16, Ö20	3

Tablo 8’de görüldüğü üzere öğrencilerin büyük bir kısmı (N=9) sınav anında başarısız olma korkusu yaşamaktadır. 3 öğrenci sınavın bir an önce bitmesini, 3 öğrenci en iyi şekilde çalmayı, 3 öğrenci sınavın kötü geçeceğini, 3 öğrenci hiçbirşey düşünmediğini ve 1 öğrenci sadece çalmayı düşündüğünü ifade etmişlerdir.

Ayrıca bazı öğrenciler sınavda keman çalarken yaşadıkları kaygılarla ilgili düşüncelerini; *Ö2 acaba sesleri yanlış basar mıyım kemani doğru tutuyor muyum, beğenilecek miyim? Ö7 ya vücudum kasılırsa? ya nasıl çalacağımı unutursam, acaba kötü ses basar mıyım? Ö10 heyecanlı olduğumdan herşeyi berbat edeceğim, Ö11 sınav eserimi sonuna kadar çalamayacağım, Ö12 pozisyon geçişlerinde heyecanlanıp yanlış geçer miyim?* Şeklinde belirtmişlerdir.

Tablo 9.*Keman Öğrencilerinin Sınav Kaygısı Yaşama Nedenleri*

Tema	Alt Temalar	Görüş Bildiren Öğrenciler	f
Sınav Kaygısı Nedenleri	Yetersiz çalışma	Ö1, Ö3, Ö4, Ö7, Ö9, Ö10, Ö12, Ö15, Ö16, Ö19	10
	Öz güven eksikliği	Ö2, Ö5, Ö6, Ö9, Ö10, Ö17, Ö20, Ö21	9
	Beğenilmeyeceği düşüncesi	Ö8, Ö18	2
	Sınavın bir komisyon önünde yapılması	Ö1, Ö11, Ö13, Ö14, Ö15	5

Tablo 9’da görüldüğü üzere, keman öğrencilerinin büyük bir kısmı sınav anında kaygı yaşamalarının, yetersiz çalışma (N=10) ve özgüven eksikliğinden (N=9), 5 öğrenci sınavın bir komisyon eşliğinde yapılmasından, 2 öğrenci ise beğenilmeyeceği düşüncesinden kaynaklandığını belirtmişlerdir.

Tablo 10.*Keman Öğrencilerinin Sınav Kaygısı Yaşamamak/En Aza İndirmek için Uyguladıkları Yöntemler*

Tema	Alt Temalar	Görüş Bildiren Öğrenciler	f
Sınav Kaygısı İçin Uygulanan Yöntem	Düzenli nefes almaya çalışmak	Ö1, Ö5	2
	Kendini telkin etmek	Ö2, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö20	6
	Sınav öncesinde eseri başkalarına çalmak	Ö7	1
	İçinden sayı saymak	Ö8	1
	Hata yapmayacak düzeyde çalışmak	Ö9, Ö11, Ö12, Ö19, Ö21	5

Tablo 10’da görüldüğü üzere, 6 öğrenci sınav kaygılarını azaltmak için kendilerini telkin etmeye çalıştıklarını, 5 öğrenci eser hata yapmayacak düzeye gelinceye kadar tekrar yaptıklarını, 2 öğrenci düzenli nefes almaya çalıştıklarını, 1 öğrenci sınav öncesinde eseri başkalarına dinlettiğini, 1 öğrenci de içinden sayı saydığını ifade etmiştir. Ayrıca, Ö3, Ö4, Ö6, Ö10, Ö13, Ö14 herhangi bir yöntem uygulamadıklarını belirtmişlerdir.

Keman öğrencileri, *sınav kaygısı ile ilgili eklemek istediğiniz başka bir şey var mı? Sorusuna;*

“Ö9 sınav anında komisyonda bulunan öğretmenlerin tavır ve davranışları sınav kaygımızı ve performansımızı etkiliyor, bu nedenle de öğretmenlerin daha duyarlı davranmalarını isterim.

Ö10 kaygı durumumuzu azaltmak için uzman birinin (koç) yardımına ihtiyacımız var ve tek başına bazı durumların üstesinden gelmek oldukça zor oluyor.

Ö13 sınavda komisyon olması heyecanı ve dolayısıyla da kaygımızı artırıyor ve sınavın bir komisyon olmadan yapılması bu kaygı durumu azaltacaktır.

Ö14 sınav kaygısını azaltmak ve kendimize daha çok güvenebilmemiz için pozitif, bizi motive eden hocalara ihtiyacımız var.

Ö15 sınav anında sınav komisyonu dışında başka bir hocanın sınıfta olması kaygı düzeyimi artırıyor, bu nedenle de içeri başka birinin girmesini istemiyorum.

Ö16 yaşadığımız kaygı ve endişenin bizim elimizde olduğunu düşünüyorum ve yeterli düzeyde çalışırsak bir sorun kalmayacaktır". biçiminde ifadeler kullanmışlardır.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırmada, keman öğrencilerinin performans sınavı kaygı düzeyleri ve sınav kaygısına yönelik görüşleri incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

4.1. Araştırmanın nicel verilerine yönelik sonuçlar

Araştırmada keman öğrencilerinin performans sınavı kaygı düzeylerinin orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazında performans kaygısı ile ilgili yapılan bazı çalışmalarda da, benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir (Doğan & Tecimer, 2019; Nacaklı & Dalkıran, 2011). Yapılan bazı araştırmalar ise öğrencilerin performans kaygılarının düşük düzeyde olduğunu göstermektedir (Çevik Kılıç, 2018; Işkın, 2018). Kurtuldu (2017) tarafından yapılan çalışmada ise, öğrencilerin piyano sınavı kaygı düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür.

Araştırmada kız öğrencilerin performans sınavı kaygı düzeylerinin erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Literatürde yapılan benzer çalışmalar da araştırma sonucunu desteklemektedir (Aydın & İşgörür, 2018; Baydar & Alpagut, 2016; Jelen, 2017; Özevin Tokinan, 2013).

Araştırmada keman öğrencilerinin performans sınavı kaygı düzeyleri ile yaşları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Baydar ve Alpagut (2016) tarafından yapılan çalışmada da, öğrencilerin yaşları ile performans kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Araştırmada, öğrencilerin performans sınavı kaygı düzeyleri ile sınıf değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Özevin Tokinan (2013) tarafından yapılan çalışma da araştırma sonucu ile örtüşmektedir. Ancak literatürde farklı sonuçlara ulaşılan araştırmalar da göze çarpmaktadır. Jelen (2017) tarafından yapılan çalışmada, 1. sınıfta öğrenim görmekte olan öğrencilerin müzik performans kaygı düzeyleri, 2. ve 4. sınıflarda öğrenim gören öğrencilerden daha düşük bulunmuştur. Nacaklı ve Dalkıran (2011) tarafından yapılan çalışmada ise, 2. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin sınav kaygı düzeylerinin, 3. sınıfta öğrenim gören öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Keman öğrencilerinin performans sınavı kaygı düzeyleri ile öğrenim görmekte oldukları bölüm arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Keman öğrencilerinin performans sınavı kaygı düzeyleri ile mezun oldukları lise değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Aydın ve İşgörür (2018) tarafından yapılan çalışma da araştırma sonucunu desteklemektedir. Araştırmanın sonucunda, öğrencilerin mezun oldukları okul türü ile kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

4.2. Araştırmanın nitel verilerine yönelik sonuçlar

Keman öğrencileri performans sınavı anında başarısız olma korkusu, hata yapma korkusu, sınavın bir an önce bitmesi isteği, sınavın kötü geçeceği düşüncesi gibi kaygılar yaşamaktadır.

Keman öğrencilerinin performans sınavında kaygı yaşama nedenlerinin, yetersiz çalışma, özgüven eksikliği, sınavın bir komisyon eşliğinde yapılması, beğenilmeme korkusu gibi düşüncelerden kaynaklandığı görülmüştür.

Keman öğrencilerinin performans sınavı kaygılarını azaltmak için kendilerini telkin etme, eserlerini hata yapmayacak düzeye gelinceye kadar tekrarlama, düzenli nefes alma, eseri başkalarına dinletme ve içinden sayı sayma gibi yöntemler kullandığı tespit edilmiştir.

Ayrıca keman öğrencilerinden bazıları performans sınavında öğretmenlerin tavır ve davranışlarının kaygı düzeyleri üzerinde oldukça etkili olduğunu, bu nedenle daha pozitif ve motive edici davranışlarla karşılaşmanın

onları da sakinleştirebileceği görüşünde hemfikirdirler. Aynı zamanda sınavların bir komisyon tarafından yapılması da kaygı durumunu arttırmaktadır.

Sonuç olarak öğrenciler performans sınavında kaygı yaşamaktadır. Öğrencilerin kaygı düzeylerini azaltarak performans düzeylerini artırma konusunda eğitimciler büyük görevler düşmektedir. Eğitimciler hem ders süreçlerinde hem de sınavlarda daha motive edici ve duyarlı davranmalıdır. Öğrencilerin performans anında kaygı yaşamalarını önlemek ya da kaygı durumlarını en aza indirmek için topluluk önünde daha fazla performans sergilemeleri sağlanabilir, seminerler verilebilir veya uzman bir kişinin desteğine başvurulabilir.

KAYNAKÇA

- Allen, R. (2010). *Free improvisation and performance anxiety among piano students* [Unpublished doctoral dissertation]. University of Boston.
- Aydın, B. & İşgörür, Ü. (2018). Ortaokul ve lise düzeyinde öğrenim gören konservatuar öğrencilerinin müzik performans kaygılarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *AKÜ AMADER*, 7(4), 1-20. <https://doi.org/10.5578/amrj.66241>
- Baydağ, C. & Alpagut, U. (2016). Müzik eğitimi bölümü ve konservatuar öğrencilerinin sahne/performans kaygısı açısından karşılaştırılması (pilot çalışma). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(44), 857-864. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.20164420155>
- Beidel, D. C., Turner, M. W., & Trager, K. N. (1994). Test anxiety and childhood anxiety disorders in African American and white school children. *Journal of Anxiety Disorders*, 8(2), 169-179. [https://doi.org/10.1016/0887-6185\(94\)90014-0](https://doi.org/10.1016/0887-6185(94)90014-0)
- Burin, A., & Osorio, F. L. (2017). Music performance anxiety: A critical review of etiological aspects, perceived causes, coping strategies and treatment. *Archives of Clinical Psychiatry*, 44(5), 127-133. <https://doi.org/10.1590/0101-60830000000136>
- Clark, D. A., & Beck, A. T. (2010). *Cognitive therapy of anxiety disorders: Science and practice*. The Guilford Press.
- Dalkıran, E., Şahin Baltacı, H., Karataş, Z. & Nacakçı, Z. (2014). Bireysel çalgı performans sınavı kaygı ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik-güvenirlilik çalışması. *International Journal of Assessment Tools in Education*, 1(1-2), 13-25. <https://doi.org/10.21449/ijate.239569>
- Doğan, C. & Tecimer, B. (2019). Müzik öğretmenliği lisans programı öğrencilerinin müzik performans kaygı düzeyleri (Ankara-Gazi Üniversitesi örneği). *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 507-523. <https://doi.org/10.14686/buefad.435272>
- Fehm, L., & Schmidt, K. (2006). Performance anxiety in gifted adolescent musicians. *Journal of Anxiety Disorders*, 20(1), 98-109. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2004.11.011>
- Jelen, B. (2017). Müzik öğretmeni adaylarının müzik performans kaygısı ve piyano performans öz yeterlik düzeylerinin incelenmesi. *İdil*, 6(39), 3389-3414. <https://doi.org/10.7816/idil-06-39-22>
- Kafadar, A. (2009). *Piyancılar örneğinde müzisyenlere özgü performans anksiyetesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Kenny, D. T. (2010). The role of negative emotions in performance anxiety. In P. N. Juslin & J. A. Sloboda (Eds.), *Handbook of music and emotion: Theory, research, applications* (pp. 425-452). Oxford University Press.
- Kenny, T. D., & Osborne, S. M. (2006). Music performance anxiety: New insights from young musicians. *Advances in Cognitive Psychology*, 2(3), 103-112. <https://doi.org/10.2478/v10053-008-0049-5>
- Kurtuldu, K. (2017). Düşük başarılı piyano öğrencilerinin piyano sınavı kaygı durumlarının incelenmesi (bir örnek olay çalışması). *Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 4(15), 2036-2042. <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.294>
- Lazarus, R. S. (1991). *Emotion and adaptation*. Oxford University Press.
- Manav, F. (2011). Kaygı kavramı. *Toplum Bilimleri Dergisi*, 5(9), 201-211.
- Nacakçı, Z. & Dalkıran, E. (2011). Müzik eğitimi anabilim dalı öğrencilerinin bireysel çalgı sınavına yönelik kaygıları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(5), 46-56.
- Papageorgi, I., Creech, A., & Welch, G. (2011). Perceived performance anxiety in advanced musicians specializing in different musical genres. *Psychology of Music*, 41(1), 18-41. <https://doi.org/10.1177/0305735611408995>
- Ryan, C., & Andrews, N. (2009). An investigation into the choral singer's experience of music performance anxiety. *Journal of Research in Music Education*, 57(2), 108-126. <https://doi.org/10.1177/0022429409336132>
- Spielberger C. D., Gorsuch R. L., Lushene R., Vagg, P. R., & Jacobs, G. A. (1983). *State-trait anxiety inventory for adults, manual, instrument and scoring guide*. Mind Garden, Inc.
- Spielberger, C. D., & Vagg, P. R. (1995). Test anxiety: A transactional process model. In C. D. Spielberger & P. R. Vagg (Eds.), *Test anxiety: Theory, assessment and treatment* (pp. 3-14). Taylor & Francis.
- Özevin, Tokinan, B. (2013). Kenny müzik performans kaygısı envanterini Türkçe'ye uyarlama çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 14(1), 53-65.
- Özevin Tokinan, B. (2014). Öğretmen adaylarının müzik performans kaygılarının bireysel özellikler bakımından incelenmesi. *NWSA-Fine Arts*, 9(2), 84-100. <http://dx.doi.org/10.12739/NWSA.2014.9.2.D0150>
- Öztürk, G. & Kalyoncu, N. (2018). Müziksel işitme eğitiminde kullanılan işbirlikli öğrenme yönteminin öğrenci kaygı ve başarısına etkisi. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 9(4), 356-375. <https://doi.org/10.21031/epod.411010>
- Uzun, B. Y. (2016). *Müzisyenlerin performans kaygısıyla başa çıkmada kullandıkları bilişsel stratejiler* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.

Yöndem, D. Z. (2012). Müzik öğrencilerinde algılanan performans kaygısının fiziksel, davranışsal ve bilişsel özellikleri: Nitel bir çalışma. *Eğitim ve Bilim*, 37(166), 181-194.
<https://doi.org/10.2224/sbp.2007.35.10.1415>

EXTENDED ABSTRACT

1. INTRODUCTION

Anxiety is a disturbing emotion developed against a negative event or situation. Reflections of this emotion can occur in many and various ways, psychologically, behaviorally, cognitively, or physiologically. According to Clark and Beck (2010, p.5), anxiety is a complex cognitive, affective, physiological, and behavioral response system (i.e., threat mode) that is activated when anticipated events or circumstances are deemed to be highly aversive because they are perceived to be unpredictable, uncontrollable events that could potentially threaten the vital interests of an individual.

There are two types of anxiety, state, and trait. State anxiety is defined as unpleasant emotional arousal in face of threatening demands or dangers. A cognitive appraisal of threat is a prerequisite for the experience of this emotion (Lazarus, 1991). Trait anxiety, on the other hand, reflects the existence of stable individual differences in the tendency to respond with state anxiety in the anticipation of threatening situations.

Performance anxiety is one of the sub-titles of state anxiety. Performance anxiety is a group of disorders that affect individuals in a range of endeavors, from test-taking maths performance public speaking, sport and the performing arts in dance, acting, and music (Kenny & Osborne, 2006, p.103).

In music, performance anxiety is called music performance anxiety. Kenny (2010, p.433) describes music performance anxiety as the experience of marked and persistent anxious apprehension related to musical performance, which is manifested through combinations of affective, cognitive, somatic, and behavioral symptoms. Physiological symptoms include elevated heart rate, muscular tension, shaking, breathing restriction, sweating, vision disturbance, abdominal pain or abdominal distension, dizziness, and digestive dysfunction. Cognitive symptoms can occur high distraction, memory problems, difficulty in concentration, negative audience reaction, fear of negative evaluation. Emotional symptoms are evaluated as cognitive and include stress, anxiety, insecurity, fear, and panic. Examples of behavioral symptoms include performance breakdown, help-seeking behavior, avoidance, motor restlessness, raised shoulders, and inability to focus (Burin & Losorio, 2017; Kafadar, 2009; Kenny, 2011; Tokinan 2013).

In the music education process, performance anxiety can be seen while performing or playing/ singing during the exam. These exams are sometimes conducted only by individual tutors, and sometimes by a commission. The anxiety situation experienced in these times is not limited to performance anxiety but also experienced exam anxiety. Having all these anxiety situations at the same time may have a negative effect on the performance process and exam success. In this research, it was aimed to determine the performance exam anxiety levels of violin students and students' opinions about exam anxiety. For this purpose, answers were sought to the following questions:

- 1- What is the level of performance exam anxiety of violin students'?
- 2- Is there any significant difference between violin students' performance exam anxiety scores and gender variable?
- 3- Is there any significant difference between violin students' performance exam anxiety scores and age variable?
- 4- Is there any significant difference between violin students' performance exam anxiety scores and class variable?
- 5- Is there any significant difference between the performance exam anxiety scores of violin students and the department variable they are studying?
- 6- Is there any significant difference between the performance exam anxiety scores of violin students and the type of high school they graduated from?

2. METHOD

In this research, quantitative and qualitative data collection methods were used. In the quantitative dimension of the research, a relational screening model was used. The qualitative dimension of the study has the characteristics of the case study design. The study group of the research consisted of 21 violin students studying at Dicle University State Conservatory in the 2018-2019 academic year. Data were collected by using Personal Information Form, Individual Instrument Performance Exam Anxiety Scale developed by Dalkıran et al. (2014), and 4 open-ended questions asked by the researcher about exam anxiety.

SPSS (statistical package for social sciences) package program was used in processing the obtained quantitative data. During the evaluation of the data, descriptive statistical methods (number, percentage, average, standard deviation) were used. All data were nonparametric, so man Whitney-u was used for the difference between the

two groups, and Kruskal-Wallis test was used for more than two groups. The Cronbach's Alpha reliability coefficient of the scale was found to be very high as 0.95. Qualitative data were analyzed using the content analysis method. The data were coded and sub-themes were created. In order to ensure validity and reliability, the support of three expert trainers was used.

3. FINDINGS, DISCUSSION AND RESULTS

In the study, it was concluded that the violin students' performance exam anxiety levels were moderate. These findings of the study support similar studies in the literature (Doğan & Tecimer, 2019; Nacakcı & Dalkıran, 2011). It was seen that female students' performance exam anxiety levels were higher than male students. This finding supports the similar studies in the literature (Aydın & İşgörür, 2018; Baydar & Alpagut, 2016; Jelen, 2017; Özevin Tokinan, 2013). There was no significant difference between the performance exam anxiety levels of violin students and their age, classes, departments, and high school variables they graduated from. Similar studies in the literature support the results of the research (Aydın & İşgörür, 2018; Baydar & Alpagut, 2016; Özevin Tokinan, 2013).

As a result of the qualitative data; violin students are worried about the fear of failure during the performance exam, the fear of making mistakes, the end of the exam as soon as possible, the idea that the exam will pass badly. The reasons for the students' anxiety in the performance exam were caused by thoughts such as low working, lack of self-confidence, conducting the exam with a commission, fear of dislike. It has been found that violin students use methods such as suggesting themselves, repeating their works until they do not make mistakes, breathing regularly, playing pieces to the others, and counting numbers in order to reduce the anxiety of performance exams. In addition, some of the violin students stated that teachers' attitudes and behaviors had a significant effect on their anxiety levels in the performance exam.

As a result, violin students experience anxiety in the performance exam. Educators have great responsibilities in reducing students' anxiety levels and increasing their performance levels. Educators should be more motivating and sensitive in both courses and exams. In order to prevent students from experiencing anxiety during the performance or to minimize their anxiety, they can be given more performance in front of the community, seminars can be given or the support of an expert can be applied.

ETİK BEYANNAME

Bu çalışmanın araştırma ve yazım sürecinde araştırmacı tarafından bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, farklı eserlerden yararlanılması durumunda atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, araştırmanın tamamının veya bir kısmının farklı bir akademik yayın platformuna yayımlanmak üzere gönderilmediğini, belirtilen konularda araştırmanın yazarının bilgi sahibi olduğunu ve gerekli kurallara uyulduğunu beyan ederim. 20/02/2021

Didem DÖĐER

Araştırmanın Sorumlu Yazarı